

6. Морозова С.С. Аутизм: коррекционная работа при тяжелых и осложненных формах: пособие для учителя-дефектолога. – М.: Гуманитар, изд. центр ВЛАДОС, 2007. – 176 с.: ил. – (Коррекционная педагогика).
7. Специальная педагогика: учебник для СПО / Л.В. Мардахаев, Д.И. Чемоданова, Л.В. Кузнецова, Е.А. Орлова, Л.В. Соловьева; под ред. Л.В. Мардахаева, Е.А. Орловой. – М.: Издательство Юрайт, 2017. – 447 с. – Серия: Профессиональное образование
8. Эдельсон С.М. Научные вопросы, связанные с биологией аутизма // Аутизм и нарушения развития, 2019. – Том 17. – №1. – С. 4-14. doi:10.17759/autdd.2019170102
9. Clayton P.J., Fatemi S.H. The medical basis of psychiatry. – Totowa, 2008.
10. Cooper J.O., Heron T.E. & Heward W.L. Applied Behavior Analysis. Upper Saddle River, 2007.
11. Fombonne E. Epidemiological surveys of autism and other pervasive developmental disorders: An update // Journal of Autism and Developmental Disorders, 2003. – V. 33 (4). – P. 365-382.
12. Kanner L. Autistic disturbances of affective contact // Nerv. Child, 1943. – № 2-3. – P. 217-250.
13. Karashchuk L.N., Razzhivina M.I. Autism in the modern world // Personality in a Changing World: Health, Adaptation, Development, 2014. – 1(4). – P. 29-35.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ТА ХОРЕОГРАФІЇ

Хмелевська І.О.

викладач кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського
ORCID: 0000-0001-9129-2173

EXPERIMENTAL VERIFICATION OF THE METHODOLOGY OF FORMATION OF THE INTEGRAL COMPETENCE OF FUTURE MUSICAL ART AND CHOREOGRAPHY TEACHERS

Khmelevska I.

*Lecturer of the Chair of Musical Arts and Choreography
of the South Ukrainian National Pedagogical University
named after K.D. Ushinsky*

Анотація

Статтю присвячено проблематиці формування інтегральної компетентності майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії. Оглядомово презентовано сутність, зміст та структуру даного феномену, який досліджується як кваліфікаційний метаконструкт, функція якого полягає в координації процесів актуалізації та формування компетентностей відповідно до цілей та завдань варіативно-творчого процесу мистецької освіти. Ознайомлено із основними результатами констатувального етапу експериментального дослідження, діагностувальний апарат якого складався із показників акмеологічно-компетентнісного, синергійно-когнітивного, рефлексійно-праксеологічного та перформативно-самопроектувального критеріїв. Представлено перебіг та результати експериментальної перевірки ефективності авторської методики формування інтегральної компетентності майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії. Зокрема висвітлено процес поетапного впровадження педагогічних умов та методів, розроблених у відповідності до визначеної структури досліджуваного конструкту.

Abstract

The article describes the problems of the formation of the integral competence of future Musical Art and Choreography teachers. The essence, content and structure of this phenomenon, which is studied as a qualification meta-construct, which function is to coordinate the processes of updating and formation of competencies in compliance with the goals and objectives of the variative-creative process of Art education, are demonstrated. An opportunity to get acquainted with the main results of the summative stage of the experimental research, the diagnostic apparatus of which consisted of indicators of acmeological competence-based, synergetic-cognitive, reflexive-praxeological and performative-self-design criteria. The course and results of experimental verification of the effectiveness of the author's methodology for the formation of the integral competence of future Musical Art and Choreography teachers are presented. In particular, the process of phased introduction of pedagogical conditions and methods developed in accordance with the nuanced structure of the studied construct is highlighted.

Ключові слова: інтегральна компетентність, майбутні викладачі, музичне мистецтво, хореографія, експеримент, критерії, методи.

Keywords: integral competence, future teachers, Musical Art, Choreography, experimental research; criteria, method.

Актуальні вимоги до кваліфікаційного рівня фахівців зумовлюють зміст стандартів вищої

освіти. Національна рамка кваліфікацій окреслює перелік результатів навчання, яких має досягти індивід у процесі здобуття освіти. У якості таких результатів розглядаються знання, уміння, комунікація, автономність та відповідальність, інтегральна компетентність [6]. Остання – інтегральна компетентність (далі ІК) – потрактовується як узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає його основні компетентнісні характеристики та забезпечує фахівця здатністю розв'язувати «типові спеціалізовані задачі» в процесі професійної діяльності, умови якої характеризуються як «невизначені» (В. Луговий [3, с. 32]).

Дослідженню ІК майбутніх фахівців різних галузей присвячено праці О. Глазунової, О. Іваницького, М. Марусинця, Г. Оборського, Г. Резніченко, С. Толочко, А. Харківської, І. Чеботарьової, інших. Учені доходять висновку, що у змісті ІК таксономічно функціонують комплекси загальних та фахових компетентностей. Системність та цілеспрямованість означених процесів, за висновком дослідників, забезпечує фахівцям здатність ефективно вирішувати професійні завдання в мінливих умовах практичної фахової діяльності [1; 2; 4; 5].

У попередніх дослідженнях нами було конкретизовано сутність, зміст та структуру ІК майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії [7; 8]. Зокрема, було з'ясовано, що ІК згаданих фахівців є кваліфікаційним метаконструктом, який впливає на їх здатності ефективно функціонувати у невизначених умовах творчого мистецько-освітнього процесу. У результаті проведеного теоретичного аналізу літературних джерел і, зокрема, концепції таксономічної побудови освітніх цілей Б. Блума у перегляді Л. Андерсена (L. Anderson, B. Bloom, et al., [9]), було встановлено, що зміст ІК формується на процесуальному та результативному рівнях. Так, знання, уміння й навички, що формуються під час здобуття професійно-фахової освіти, становлять такий зміст на процесуальному рівні. Результативний рівень складають метазнання щодо структурування компетентнісних комплексів. Означені комплекси складаються з професійних, педагогічних і трансверсальних компетентностей задля досягнення певних освітніх цілей, в контексті врахування індивідуальних рис учнів та специфіки художньо-мистецького освітнього процесу. Зміст ІК на результативному рівні також складається із здатностей коригувати складові компетентнісних комплексів, здійснюючи метакогнітивний професійно-особистісний самоаналіз та оцінюючи ефективність згаданих процесів у контексті виконання конкретних художньо-освітніх завдань.

Структуру ІК майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії було визначено шляхом індексації їх компетентнісної сфери за допомогою «Інтегральної операційної системи (IOS)» К. Уілбера (K. Wilber [12]). В результаті було встановлено, що ІК майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії є синергетичним кваліфікаційним метаконструктом, який реалізує координуючу функцію в чотирьох проекціях квадрантів мапи інтегральної індексації К. Уілбера та

складається з мотиваційно-самокорегувального, компетентнісно-адаптаційного, методично-персоналізованого, творчо-інтерпретаційного компонентів [8].

Із метою визначення наявного рівню сформованості ІК майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії було проведено констатувальний експеримент, в ході якого сформованість даного конструкту в студентів-магістрантів оцінювалася за показниками акмеологічно-компетентнісного, синергійно-когнітивного, рефлексійно-праксеологічного та перформативно-самопроектувального критеріїв. Зокрема, діагностування було спрямоване на виявлення рівню:

- усвідомлення необхідності актуалізації комплексної дієвості певних компетентностей з метою вирішення освітніх завдань;

- прагнення вдосконалення власної компетентнісної сфери через її самооцінку шляхом формування компетентностей;

- сформованості компетентності синергійної інтеграції художньо-мистецької інформації з метою вирішення певних освітніх завдань;

- сформованості компетентності визначення цілей та специфіки певного хронотопу мистецько-освітнього процесу та структурування компетентнісних комплексів у залежності від результату;

- сформованості компетентності визначення індивідуальних психологічно-особистісних рис та актуального емоційного стану тих, хто навчається в контексті вирішення завдань мистецько-освітнього процесу;

- сформованості методично-фахової компетентності в контексті її функціональності щодо визначення персоналізованих методів навчання мистецьких дисциплін;

- сформованості метаумінь ефективного структурування компетентнісних комплексів у творчо-інтерпретаційному педагогічному процесі з метою вирішення певних художньо-освітніх завдань;

- сформованості метаумінь актуалізації та формування компетентностей творчо-методичної організації мистецько-освітнього процесу з метою досягнення конкретних освітньо-виховних, творчорозвивальних та культуро-формувальних цілей.

Застосування в ході діагностики спеціально розроблених методів та здійснення математичних підрахунків дозволило визначити чотири рівні сформованості ІК майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії. Результати показали, що в переважної більшості респондентів (61,67%) ІК сформована на низькому рівні, який було схарактеризовано як «компетентнісно-хаотичний». Діагностика виявила, що студенти-магістранти, у яких було визначено низький рівень сформованості ІК, володіли певним обсягом компетентностей, проте вони не вважали необхідним визначати освітні цілі та структурувати компетентнісні комплекси з метою їх досягнення. Натомість було відзначено, що такі студенти схильні підлаштовувати освітній процес під свій наявний компетентнісний рівень, спрощувати навчальний матеріал, не використовувати інноваційні методи тощо.

У 25% студентів було діагностовано сформованість ІК на середньому рівні, який було позначено як «емпірично-актуалізований». Діагностика показала, що майбутні фахівці, в яких було виявлено середній рівень сформованості ІК, засновуючись на аналізі власного емпіричного фахового досвіду, констатують необхідність у підвищенні власної компетентнісної сфери, з огляду на неспроможність вирішувати певні освітні завдання. Проте, прагнення компетентнісного самовдосконалення проявляється в них стохастично, лише в деяких освітніх ситуаціях – в основному, внаслідок виникнення утруднень у процесі забезпечення технічно-методичної бази здійснення виконавсько-педагогічної діяльності. Під час оцінювання було з'ясовано, що такі студенти періодично відчують, що наявність компетентностей добору персоналізованих методів навчання або цілісного міжпредметного структурування навчальної інформації призвела б до кращих освітніх результатів. Натомість, як виявилось, згадані респонденти не вважали означені уміння та здатності такими, що входять до переліку обов'язкових для майбутніх фахівців мистецької освіти.

Достатній рівень сформованості ІК було схарактеризовано як «інтегрально-усвідомлений». Респонденти, яких було віднесено до цього рівня, виявили цілковите усвідомлення того факту, що задля ефективного вирішення освітніх завдань необхідно структурувати цілісні компетентнісні комплекси, які охоплюють компетентності культурологічно-систематизованої, художньо-творчої презентації навчальної інформації, добору оптимальних методів навчання, ефективної організації мистецько-освітнього процесу тощо. Такі студенти володіли здатностями самодіагностування власної компетентнісної сфери та виявили прагнення її вдосконалення з огляду на необхідність вирішення конкретних освітніх завдань. На жаль, за результатами діагностування, до достатнього рівня було віднесено лише 11,67% респондентів.

Високий рівень сформованості ІК було позначено як «метакомпетентнісний», адже його діагностування свідчить про наявність метаздатності усвідомлено скеровувати процес удосконалення та підвищення функціональності власної компетентнісної сфери. Така метаздатність забезпечується сформованістю метазнання щодо оптимальної структури компетентнісних комплексів та їх змісту, який має корелятивно структуруватися, ефективно адаптуючись до вимог мистецько-освітнього процесу. На жаль, високий рівень сформованості ІК не було визначено в жодного з респондентів.

Із метою формування ІК майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії було розроблено експериментальну методику, засновану на актуалізації дієвості інтегрального, системного, синергійного, професійно-ментального та герменевтичного наукових підходів. Така методика запроваджувалася поетапно, шляхом цілеспрямованого створення автентичних педагогічних умов та відповідних методів їх інтеграції. Упровадження методики здійснювалося протягом проходження

майбутніми викладачами музичного мистецтва та хореографії елективного курсу «Інтегральна компетентність фахівців музичної та хореографічної освіти», спеціально розробленого в межах дослідження. Елективний курс складався з 45 годин (1,5 кредити), які було розподілено на три змістовних модулі. Кожен з модулів відповідав цілям та завданням визначених етапів формування ІК майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії.

Отже, на першому «компетентнісно-об'єктивному» етапі студенти-магістранти проходили змістовний модуль «Структурування професійно-фахових компетентнісних комплексів в контексті вирішення завдань мистецько-освітнього процесу». Метою даного етапу було набуття мотивації студентів до формування ІК та ознайомлення із особливостями систематизації компетентностей у цілісні функціональні комплекси. Із цією метою, за допомогою низки методів, впроваджувалася педагогічна умова «сприяння усвідомленню та конкретизації змісту компетентнісних комплексів». Зокрема, застосовувався *продовжуваний метод проектування матриць компетентнісних комплексів*, розроблений на основі дослідження О. Міннеерта та співавторів (А. Minnaert, М. Boekaerts, С. De Brabander [10]). Зокрема, було інтегровано запропоновану вченим педагогічну технологію формування компетентності, автономності та соціальної спорідненості, розраховану на поетапне впровадження у ході застосування проєктивно-освітнього методу «Інструментування якісної роботи в групах» [10]. Дослідження О. Міннеерта та співавторів показало, що застосування даної технології потужно впливає на формування мотивації студентів, активізації інтересу та нівелювання відчуття відстороненості [10, с. 583]. Розроблений на основі розвідок учених *продовжуваний метод проектування матриць компетентнісних комплексів* передбачав підготовку студентами низки проєктів у міні-групах. Кожна група визначала для свого проєкту комплексне проблемне мистецько-освітнє завдання, декілька можливих варіантів умов, за яких може виникнути необхідність його вирішення та матрицю компетентнісного комплексу з варіативним змістом. Готові проєкти студенти представляли під час проходження третього змістовного модулю елективного курсу у формі проблемної гри-перфомансу.

На другому «проектувально-компетентнісному» етапі респондентами вивчався змістовний модуль «Формування метазнань та метаумінь, що складають зміст інтегральної компетентності майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії». На меті даного етапу стояло формування метаумінь актуалізації компетентностей з ціллю інтеграції мистецько-навчальної інформації у цілісні художньо-освітні комплекси, адаптуючи її з огляду на індивідуальні особливості та освітні потреби учнів. Важливим було також формування метаздатностей добирати автентичні методи та форми втілення означеного процесу. На даному етапі запроваджувалися дві педагогічні умови: «актуалізація процесів добору ефективних компетентнісних ком-

плексів задля досягнення конкретних освітніх і творчо-розвивальних цілей» та «стимулювання рефлексії індивідуальних особливостей суб'єктів освітнього процесу в якості пріоритетних чинників структуривання психолого-педагогічних компетентнісних комплексів». Серед методів, що забезпечували означений процес звернемо увагу на *метод структурування метакогнітивних стратегій*, розроблений на основі розвідок С. Реддінга (S. Redding [11]). Зокрема, ученим запропоновано методику формування метакогнітивної компетентності, засновану на побудові освітніх стратегій, вирішенні проблемних завдань, активізації неформальної логіки, оцінювання та дивергентного мислення. Процедура застосування *методу структурування метакогнітивних стратегій* передбачала моделювання проблемних ситуацій під час практичних занять елективного курсу та їх вирішення студентами шляхом визначення стратегій актуалізації компетентностей міжпредметного викладання, індивідуально-спрямованого навчання тощо.

На третьому «практично-апробаційному» етапі студенти-магістранти проходили третій змістовний модуль «Формування метакогнітивних компетентнісних педагогічної творчості в мистецько-освітньому процесі». Метою даного етапу було формування метакогнітивних актуалізації компетентностей, що забезпечують ефективність творчо-перформативного процесу мистецького навчання. Вирішення означеного завдання уможлиблювалося шляхом упровадження педагогічної умови «спрямування на визначення змісту компетентнісних комплексів, ефективних щодо забезпечення процесів педагогічно-творчої інтерпретації». Серед методів, за допомогою яких уможлиблювався означений процес застосовувалися методи: *самодіагностики динамічної функціональності компетентностей; педагогічно-творчих проектів*, інші. У якості форм упровадження інтегрувалися уроки-перформанси, майстер-класи, уроки-вистави тощо.

Наприкінці кожного з етапів проводилися діагностичні зрізи, в ході яких оцінювалася динаміка формування ІК майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії. Означені діагностичні дії та остаточні підрахунки дозволили з'ясувати, що впровадження експериментальної методики забезпечило сформованість досліджуваного конструкту на високому рівні в 15% респондентів експериментальної групи (ЕГ), достатній рівень було діагностовано у 58,33% студентів, середній – у 20% та на низькому рівні залишилися 6,67% респондентів ЕГ. Ідентичне оцінювання респондентів контрольної групи (КГ) також виявило позитивну динаміку формування ІК, що засвідчило ефективність організації освітнього процесу в магістратурі за означеними фаховими напрямками. Проте така динаміка виявилася значно менш інтенсивною, адже високий рівень було діагностовано лише у 5% студентів, а достатній – у 30%. У більшості респондентів (56,67%) було виявлено середній рівень сформованості ІК, що засвідчило стохастичність процесу формування означеного конструкту, також, 8,33% респондентів, нажалі, залишилися на низькому рівні. Остаточні

результати підрахунків перевірялися за критерієм Р. Фішера, в результаті чого було з'ясовано, що отримане емпіричне значення ($\varphi^*_{\text{емп}} = 4,328$) знаходиться в зоні значущості – отже, впровадження експериментальної методики призвело до отримання бажаного освітнього результату.

Таким чином, проведене експериментальне дослідження та здійсненні підрахунки математичних еквівалентів його результатів підтвердили ефективність розробленої методики формування інтегральної компетентності майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії.

Список літератури

1. Глазунова, О.Г., Ковальчук, В.К., & Волошина, Т.В. (2019). Міждисциплінарний проєкт як засіб формування інтегральної компетентності майбутніх ІТ-фахівців. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка, 1, 136-147.
2. Іваницький, О.І. (2017). Формування інтегральної компетентності майбутнього вчителя фізики на засадах акмеологічного, контекстного та компетентнісного підходів. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 23, 129-132.
3. Луговий, В.І. (2014). Європейські кваліфікаційні метарамки: Запровадження Національної рамки кваліфікацій в контексті нового Закону України «Про вищу освіту». МСКО-2013. Матеріали Національної команди експертів проєкту ЄС "НЕО в Україні".
4. Марусинець, М. (2018). Формування інтегральної психолого-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти. Освітній простір України(14), 81-88.
5. Оборський, Г.О., Перпері, Л.М., & Голобородько, Г.М. (2017). Підходи до оцінювання компетентностей та вимірювання результатів навчання освітніх програм. Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: Збірник наукових праць. Серія: Механіко-технологічні системи та комплекси, 19(1241), 157-162.
6. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету міністрів України № 1341 §. (2011).
7. Хмелевська, І.О. (2018). Інтегральна компетентність майбутніх викладачів мистецьких дисциплін. Актуальні питання мистецької освіти та виховання, 2(12), 105-115. Отримано з http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmov_2018_2_12
8. Хмелевська, І.О. (2019). Структура інтегральної компетентності майбутніх викладачів мистецьких дисциплін. Педагогічні науки: Теорія, історія, інноваційні технології: Науковий журнал, 7(91), 304-316. Отримано з <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/8221>
9. Anderson, L.W., Krathwohl, D.R., Airasian, P.W., Raths, J., Mayer, R.E., Cruikshank, K.A., Bloom, B.S. (2001). A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives. New York: Longman.

Retrieved from <http://bit.do/Anderson-Krathwohl-taxonomy-pdf>

10. Minnaert, A., Boekaerts, M., & De Brabander, C. (2007). Autonomy, competence, and social relatedness in task interest within project-based education. *Psychological Reports*, 101(2), 574-586. Retrieved from <https://doi.org/10.2466%2Fpro.101.2.574-586>

11. Redding, S. (2014). Personal Competency: A Framework for Building Students' Capacity to Learn.

Center on Innovations in Learning, Temple University. Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=ED558070>

12. Wilber, K. (2005). Introduction to Integral Theory and Practice: IOS Basic and the AQAL Map. *Journal of Integral Theory and Practice*, 1(1), 2-38. Retrieved from http://rucore.org/za/wp-content/uploads/2011/11/Ken-Wilber_Introduction-to-Integral.pdf